

על ישראל לאשרר את הפרוטוקול האופציונלי לאמנה נגד עינויים של האו"ם, כאמצעי יעיל להפסקת העינויים

נייר עמדה
אפריל 2010

מבוא

הפרוטוקול האופציונלי לאמנת האו"ם נגד עינויים ויחס או עונש אכזרי, לא אנושי או משפיל אחר (OPCAT) נכנס לתוקף ב-22 ביוני 2006, כשיאם של עשורים שבהם התנהל משא ומתן על הקמת מערכת בינלאומית למניעת עינויים, המבוססת על ביקורים סדירים במתקני כליאה¹. כיום חתומות על הפרוטוקול 64 מדינות ו-50 מדינות אישרו אותו או נענו לו².

עינויים וצורות אחרות של התעללות עדיין ננקטים נגד עצירים ואסירים המוחזקים במתקני כליאה ישראלים, שהמדינה מייחסת להם ביצוע עבירות ביטחון. הרוב המכריע של עצירים ואסירים אלה הם פלסטינים מהשטחים הכבושים³. עם זאת, למרות מאות תלונות שהוגשו, לא נפתחה חקירה פלילית לבירור חשדות בנוגע לתקריות שבהן יוחסו לחוקרי השב"כ התעללות או עינויים ולא הוגש נגדם ולו כתב אישום אחד⁴. בישראל אין מערכת המאפשרת ביקורים סדירים, ללא הודעה מוקדמת, של אנשי מקצוע מוסמכים ועצמאיים במתקני הכליאה השייכים לשב"כ, כדי למנוע עינויים והתעללות. למעשה, בישראל אין מנגנון כלשהו למניעת עינויים.

הפרוטוקול האופציונלי לאמנת האו"ם נגד עינויים ויחס או עונש אכזרי, לא אנושי או משפיל אחר (OPCAT) נועד לסייע למדינות לאכוף את האיסור המוחלט על עינויים, המעוגן באמנה (CAT) שאושרה על ידי ישראל ב-3 באוקטובר 1991. הפרוטוקול עשוי להיות כלי משמעותי למניעת עינויים ואופנים אחרים של התעללות במתקני כליאה בישראל. חתימה על הפרוטוקול ואשרורו יצרפו את ישראל למדינות ההולכות ומתרבות שאימצו גישה חדשה זאת והתחייבו לתרבות של יתר פתיחות, שיתוף פעולה ודו-שיח במאבק נגד העינויים⁵.

הפרוטוקול האופציונלי כאמצעי למניעת עינויים

בדברי הפתיחה לפרוטוקול (OPCAT) נקבע, כי הוא נועד "להקים מערכת מניעה באמצעות ביקורים סדירים במתקני מעצר". הפרוטוקול יוצר מערכת חדשנית כפולה לפיקוח סדיר על מתקני מעצר, באמצעות גופים מקצועיים ועצמאיים, מקומיים ובינלאומיים, שבאמצעות ביקורים לא מוגבלים יפעלו למניעת מקרים של עינויים ולשיפור תנאי הכליאה של בני אדם שחירותם נשללה מהם.

היעדים העיקריים של OPCAT הם לתרום ליצירת תרבות של מניעת עינויים באתרי כליאה, בהתבסס על הנחת היסוד שמעורבות מתמשכת ברשויות המדינה האחראיות למעצר ולכליאה תוביל ליצירת סביבה שבה הסבירות להתרחשות תקריות של עינויים והתעללות תהיה נמוכה. יתרה מזו, הפרוטוקול מבוסס על ההנחה שכל שמתקני המעצר יפעלו בסביבה פתוחה ושקופה יותר, כך יקטן מלכתחילה הסיכוי שיתרחשו בהם מקרים של עינויים והתעללות. בני אדם שחירותם נשללה מהם נמצאים בסיכון הגבוה ביותר ליפול קורבן לעינויים והתעללות, בהיותם מבודדים מהעולם החיצון ותלויים כמעט לחלוטין בשוטרים ובסוהרים בכל הנוגע במימוש זכויותיהם.

תת-הוועדה למניעת עיניים (להלן: תת-הוועדה) היא המרכיב הבינלאומי במנגנון למניעת עיניים. בוועדה חברים 25 מומחים במגוון תחומים, שנבחרו על ידי המדינות החתומות על האמנה. המנדט של תת-הוועדה כולל עריכת ביקורים במתקני מעצר במדינות החתומות על OPCAT, ניסוח המלצות (מתוך אמון) לחיזוק ההגנות של המדינה נגד עיניים והתעללות במתקני מעצר ושיתוף פעולה עם האו"ם ועם גופים אזוריים, מקומיים ובינלאומיים אחרים. תת-הוועדה מקיימת ביקורים במתקני מעצר ובמתקני כליאה ללא הודעה מוקדמת.⁶ מדינות החתומות על האמנה נדרשות לאפשר גישה מלאה לכל האזורים, לספק את כל המידע הרלוונטי, לעודד קשר בין תת-הוועדה ומנגנוני המניעה המקומיים ולסייע ביצירתו, לבחון את המלצות תת-הוועדה ולממש את האמצעים הנוגעים אליו.⁷ הדו"חות שתגיש תת-הוועדה יישארו חסויים, אלא אם כן מדינות מסוימות יסכימו לפרסומם. המערכת מעוצבת לפי הדגם של הוועדה האירופית למניעת טרור (CPT), שהוקמה על פי האמנה האירופית למניעת טרור. זה למעלה מ-20 שנה מקיימת ועדה זו ביקורים במרכזי מעצר.⁸

תת-הוועדה מוסמכת גם לעבוד בשיתוף פעולה עם מנגנונים מקומיים למניעת עיניים, ליעץ להם ולתמוך בהם. מנגנונים אלה הם הנדבך המקומי של המערכת שמקים הפרוטוקול. תת-הוועדה יכולה להציע למנגנונים המקומיים סיוע במתכונת של הכשרה, תמיכה טכנית ויישום המלצות. המנגנונים המקומיים למניעת עיניים נועדו בראש וראשונה לקיים דו-שיח בונה עם מדינות. הם גם מקיימים ביקורים משלהם במקומות שבהם מוחזקים בני אדם במעצר, מדווחים על ממצאיהם למדינה ומגישים לה את המלצותיהם. המנגנונים המקומיים למניעת עיניים חייבים לפרסם דו"ח שנתי ויש להם סמכות להגיב על הצעות חוק. OPCAT מדגיש כי ביקורים במרכזי מעצר, הן של המנגנונים המקומיים והן של המנגנונים הבינלאומיים, חייבים להיות ללא הודעה מראש וללא הגבלה. OPCAT אינו כולל תיאור מדויק של מבנה המנגנון למניעת עיניים ומעניק למדינות מרחב תמרון לקבוע איזה גוף או גופים הם המתאימים ביותר והיעילים ביותר לביצוע תפקיד זה. באופן אידיאלי, עדיף לקבוע את זהותם של גופים אלה מתוך התייעצות עם ארגוני החברה האזרחית.⁹ עם זאת, הפרוטוקול מדגיש שהחברות במנגנונים למניעת עיניים תהיה על בסיס של עצמאות, כישורים מקצועיים ומקורות מידע מספקים. כן נקבע כי במנגנונים אלה יהיה ייצוג לקבוצות מיעוטים רלוונטיות ולשני המינים, וכי תינתן להם סמכות לבקר ללא הפרעה במתקני המעצר ובמתקני הכליאה.

לפיכך, הפרוטוקול האופציונלי ממוקד בראש וראשונה במניעת עיניים ופחות בתגובה לטענות על התעללות לאחר מעשה, א-פוסטריורי. מעבר לאופיו המניעתי, המערכת שהוקמה על ידי הפרוטוקול מבוססת על דיאלוג מתמשך, התייעצות ושיתוף פעולה בין המנגנון המקומי, המנגנון הבינלאומי והמדינות השונות במאמץ משותף למנוע עיניים, ולא על גיבוי תקריות של עיניים והתעללות. הביקורים, הדו"חות וההמלצות של המנגנון המקומי והמנגנון הבינלאומי נועדו להשתלב בדיאלוג רציף בינם לבין המדינות. הרמה הגבוהה של שיתוף הפעולה ושל הדיאלוג הבונה שמעורבים בתהליך מכוונים לסייע למדינות לפתור את כל הבעיות שיזוהו ולמנוע התעללות בטווח הארוך.¹⁰ OPCAT נועד לזהות פערים בהגנה על המערכת, ולא לזהות ולחקור מקרים פרטניים של התעללות.

עיניים בישראל וביקורים באתרי מעצר

בעוד הכלים המשפטיים הבינלאומיים מקדשים את האיסור המוחלט על עיניים, באתרי מעצר עדיין קורות תקריות של עיניים ואף לא אחת מהמדינות החתומות על האמנה נגד עיניים אינה יכולה לטעון כי עקרה משורש לחלוטין עיניים והתעללות. בישראל, תלונות על עיניים והתעללות באתרי מעצר עדיין מוגשות דרך שגרה.¹¹

ישראל לא עיגנה את המחויבות שלה על פי אמנות בתחום זכויות האדם בחוק הישראלי. לפיכך, בתי משפט ישראליים רואים ב-CAT אמצעי שכנוע ולא סמכות מחייבת. למרות זאת, ברמה המקומית הוכנסו כמה שיפורים במסגרת המשפטית. מתוכם ראוי לציון במיוחד פסק הדין של בג"ץ מ-1999, בעתירה של הוועד הציבורי נגד עיניים בישראל ואחרים נגד מדינת ישראל.¹² בפסק הדין קבע בג"ץ כי השימוש באמצעי חקירה מסוימים בחדרי החקירות הנו פסול, אך הותיר על כנה את האפשרות ששוטר או חוקר שב"כ המואשם בעינוי נחקרים לא יעמוד לדין פלילי, אם יטען ל"הגנת הצורך" הכלולה בסעיף 34(א) בחוק העונשין, התשל"ז-1977.

החלטת בית המשפט העליון מעניקה למעשה ליועץ המשפטי לממשלה שיקול דעת לא להאשים חוקרים שהעלו את טענת הגנת הצורך. הבט זה של ההחלטה סותר את האיסור המוחלט על עיניים המעוגן בסעיף 2(2) לאמנה נגד עיניים ומכאן הדבר מצמצם את תחולת האיסור המוחלט על עיניים והתעללות במשפט הישראלי. למסקנה זו הגיעה גם ועדת האו"ם נגד עיניים. בעקבות הסקירה התקופתית של האו"ם למצב בישראל ב-2009, קבעה הוועדה נגד עיניים כי היא "שבה ומזכירה את המלצותיה הקודמות, שלפיהן עבירה של עיניים כהגדרתה בסעיף 1 של האמנה תיכלל בחוק המקומי

הישראלי¹³. הוועדה גם קבעה כי היא "חוששת שחוקרי שב"כ שמפעילים לחץ פיסי בחקירות של 'פצצות מתקתקות' עשויים לא לשאת באחריות פלילית, אם יזדקקו לטיעון של הגנת הצורך" ושבה על המלצתה הקודמת, שישראל "תסיר לחלוטין את הצורך כהצדקה אפשרית לעבירה של עינויים"¹⁴.

הפיקוח בדיעבד שמאפשר החוק הישראלי הוא בגדר פרצה משפטית משמעותית והאמביוולנטיות המשפטית המכוונת בנוגע לאיסור על עינויים בחוק הישראלי יוצרת תרבות של פטור מעונש בקרב חוקרי השב"כ ומגבירה את הסבירות לביצוע עבירות של עינויים והתעללות. לכן מאז פסק הדין של בג"ץ מ-1999 לא נפתחה ולו חקירה פלילית אחת נגד חוקר שב"כ החשוד בעינוי נחקרים. לפי מדינת ישראל, בין 2001 ל-2007 נציב התלונות בשב"כ יזם הגשת 583 תלונות המייחסות לחוקרים שימוש בשיטות חקירה לא חוקיות ו/או בעינויים. ארבעה תיקים הסתיימו בנקיטת אמצעים משמעותיים וכמה תיקים אחרים הביאו ל"הערות כלליות" נגד חוקרי השב"כ; בשום מקרה לא הוגשה תביעה פלילית¹⁵. נציב התלונות בשב"כ הוא סוכן שב"כ הכפוף לראש השב"כ, ולכן אינו עומד בדרישות לעצמאות, אי תלות ואובייקטיביות.¹⁶

מעבר לכך, מערכת מקיפה של חוקים ותקנות השולטת במעצרים של יחידים החשודים בעבירות ביטחון פועלת באופן מתואם ליצירת תנאים העשויים לעודד עינויים של בני אדם בחקירה או התעללות בהם. החוק הישראלי מתיר להחזיק חשודים בעבירות ביטחון במעצר 96 שעות (ושמונה ימים במערכת המשפט הצבאית) לפני שהם מובאים לפני שופט¹⁷, בניגוד ל-48 שעות לכל היותר במקרים אחרים¹⁸. מחשודים בעבירות ביטחון אפשר למנוע מפגש עם עורך דין לתקופה של 21 יום¹⁹ (ועד 90 יום במערכת המשפט הצבאית), בניגוד ל-48 שעות לכל היותר במקרים אחרים, בנסיבות חריגות²⁰. בנוסף לכל אלה, השב"כ והמשטרה פטורים מתיעוד חזותי או קולי של חקירות חשודים בעבירות ביטחון²¹. בידודם של עצורים החשודים בעבירות ביטחון כולל גם איסור על שימוש בטלפון, הגבלה חמורה על מספר המכתבים שהם יכולים לשלוח ולקבל ואיסור גורף המוטל מאז יוני 2007 על תושבי עזה המבקשים לבקר את קרוביהם הכלואים בבתי כלא ובמתקני מעצר ישראליים. במסקנות הסופיות על ישראל, שפורסמו ב-2009, הוועדה נגד עינויים הדגישה שישראל חייבת להבטיח כמה אמצעי הגנה לעצורים, בהם החובה שעצורים "יובאו לפני שופט באופן מיידי, תינתן להם גישה מיידית לעורך דין, לרופא עצמאי ולקרוב משפחה", ושישראל תרחיב את הדרישה החוקית לתיעוד חזותי של ראיונות עם עצורים ו"תחיל אותה גם על חקירות של עצורים החשודים בעבירות ביטחון"²².

נוסף על כך, עצורים המסווגים כ"עצירים ביטחוניים" מוחזקים בין החקירות בשב"כ בתנאים פיסיים משפילים ולא אנושיים, הכוללים צחנה, תאים צפופים ולא מאווררים, מיזוג אוויר הפועל ללא הפסקה בטמפרטורות נמוכות מאוד, או לחלופין הימנעות מהפעלת מיזוג האוויר בחודשי הקיץ, אי חשיפה לאור טבעי, העדר שירותים או מקלחות בתאי המעצר וגישה מוגבלת לשירותים ולמקלחות מחוץ לתאים, קירות הצבועים בצבעים כהים ומחוספסים, שאין אפשרות להישען עליהם, תאורה חיוורת שלעיתים דולקת ללא הפסקה בכל שעות היממה ומזרנים דקים, מטונפים ומוכתמים במקום מיטות²³. תנאים אלה נועדו ליצור חוסר נוחות ותחושת אי התמצאות בזמן ובמרחב והם חלק שגרתי מהלחץ המופעל על העצורים הביטחוניים ומתהליך הגבייה של מידע ושל הודאות מהם²⁴. תנאים אלה, ההעדר השיטתי של שקיפות בכל הנוגע להליכי המעצר של חשודים בעבירות ביטחון וחקירתם בשב"כ והעדר ההגנות מפני עינויים והתעללות מגבירים פי כמה את החיוניות של אימוץ OPCAT על ידי ישראל.

פער מובהק נוסף במערכת מניעת העינויים בישראל הוא העדר מנגנון יעיל להסדרת ביקורים רשמיים אצל עצורים הנמצאים במתקני השב"כ. אף על פי שמנגנון ביקורים אכן קיים, הוא אינו עצמאי ואינו מיועד לענות על צורך ספציפי²⁵. סעיף 71 לפקודת בתי הסוהר [נוסח חדש], תשל"ב - 1972 קובע נהלים להסדרת ביקורים של מבקרים רשמיים. על מבקרים אלה, שממונים על ידי השר לביטחון פנים, נמנים עורכי דין ממשד המשפטים וממשרדים אחרים. סעיף 72 מעניק ליועץ המשפטי לממשלה ולמערכת המשפטית הרשאת מבקר רשמי. נציגים של הסניגוריה הציבורית ושל לשכת עורכי הדין בישראל לא הורשו לבקר בתאי מעצר של השב"כ ולכן מעולם לא יכלו לקיים ביקור אצל עצורים המוחזקים בתאים אלה. נציגים אלה עורכים ביקורים בתאי כליאה אחרים בבתי כלא ולעיתים קרובות הם מפרסמים דו"חות המותחים ביקורת קשה על התנאים בבתי הכלא. לפי הנחיות שב"ס²⁶, לשר לביטחון פנים יש שיקול דעת אם להתיר כניסה לאזורים מסוימים בבית כלא, בעוד הכניסה לאזורים אחרים אסורה. השב"כ עומד מאחורי הסירוב לאפשר לנציגי הסניגוריה הציבורית לבקר בתאי מעצר של השב"כ. הסניגוריה הציבורית, שמשתייכת רשמית למשרד המשפטים, לא התנגדה לכך באמצעות כלים משפטיים²⁷. בנוסף, ישראל הכניסה הסתייגות לסעיף 20 של האמנה נגד עינויים

(CAT), וכך שללה מהוועדה נגד עינויים את הסמכות לבקר בישראל כדי לחקור כל ראייה שמגיעה לידיה בנוגע לשימוש השיטתי בעינויים.

ארגון רופאים לזכויות אדם – ישראל הגיש אין-ספור בקשות לאפשר לרופאיו להשתתף בביקורים רשמיים בבתי כלא; כל הבקשות נדחו. ב-2008 נפגשו נציגי רופאים לזכויות אדם – ישראל עם נציב שב"ס, ושבו וביקשו להתיר לרופאים השייכים לארגון לבקר בבתי כלא באופן סדיר כדי לפקח על הנעשה בהם. בפגישה דחה הנציב את בקשת הארגון, בטענה שביקורים כאלה יטילו על השב"ס עול מיותר.

לפיכך, כיום לא מתקיימים ביקורים שגרתיים של עורכי דין, רופאים ואנשי מקצוע אחרים ועצמאיים במתקני מעצר השב"כ בישראל, אם לצורך חקירה של תלונות פרטניות בטענה לעינויים ואם, כפי שעולה מההסדר המפורט בפרוטוקול האופציונלי, כדי לבדוק את המערכת כולה ולתקן נקודות חולשה במערכת למניעת עינויים. מעבר לכך, בקשה לאפשר לדווח המיוחד על עינויים מטעם האו"ם לבקר בישראל תלויה ועומדת מאז 2002²⁸. יתרה מזו, לא מתקיים דיאלוג בונה מתמשך על עינויים בין מדינת ישראל לשחקנים עצמאיים בעלי מומחיות מקצועית בתחום. פערים אלה הם נקודות חולשה משמעותיות במערכת למניעת עינויים בישראל.

סיכום

OPCAT הוא מנגנון יעיל במאבק נגד עינויים באתרי מעצר בכל רחבי תבל. הפרוטוקול כונן מערכת חדשנית של מנגנונים מקומיים ובינלאומיים לביקורים במתקני מעצר ולדיווח על הנעשה בין כותליהם. מנגנונים אלה נועדו לעבוד בשיתוף פעולה עם המדינות החתומות על האמנה נגד עינויים ולערב אותן בדיאלוג, כדי לשפר את המערכות המנהלות את מתקני המעצר ואת התנאים שבהם מוחזקים העצורים. OPCAT ממוקד במניעת עינויים ולא דווקא בתגובה על טענות להתעללות בעצורים לאחר מעשה, א-פוסטריורי.

הפרוטוקול האופציונלי מציע לישראל ולמדינות אחרות סיוע במאבק בעינויים ובהתעללות במתקני מעצר ומנסה לקדם את קבלת אמות המידה הבינלאומיות שנקבעו באמנה נגד עינויים במישור הלאומי. הוא יכול לסייע במילוי החוסר הקיים בשקיפות ובפיקוח ומעקב יעילים באתרי מעצר ולמנוע תקריות של עינויים והתעללות לפני התרחשותן. כמדינה החתומה על האמנה, חתימה על OPCAT ואשרורה יהיו צעד משמעותי שישראל יכולה לעשות לקראת מילוי מחויבותיה לפי סעיף 2(1) לאמנה, "לנקוט אמצעים יעילים, חקיקתיים, מינהליים, משפטיים או אחרים, כדי למנוע פעולות של עינויים בכל שטח שתחת סמכותה המשפטית". ישראל גם תשלח מסר ברור לחברה הישראלית, לחברה הפלסטינית ולקהילה הבינלאומית, שהיא מחויבת להשלים את הצעדים שנקטה כדי להפסיק את העינויים וההתעללות בהתאם למשפט זכויות האדם הבינלאומי. בתמיכה בצעד חשוב זה, חברי הקהילה הבינלאומית – ובעיקר מדינות החתומות על האמנה נגד עינויים – צריכים לקרוא לישראל לחתום על OPCAT ולאשרר אותו ללא דיחוי.

¹ הקמת מערכת למניעת עינויים מסוג זה נצפתה בדיונים שהחלו בשנות ה-70 של המאה ה-20 לניסוח אמנת האו"ם נגד עינויים ויחס או עונש אכזרי, לא אנושי או משפיל אחר (CAT) מ-1984, שנכנסה לתוקף ב-26 ביוני 1987 ואושרה על ידי ישראל ב-3 באוקטובר 1991.

² המידע מעודכן ל-7 באפריל 2010. ראו:

<http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&msgid=IV-9-b&chapter=4&lang=en>

³ במרס 2010 היו בבתי הכלא בישראל 6,631 אסירים פלסטינים. שמונה מהם נעצרו לפי חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים (מהם שבעה מעזה) ו-237 הוחזקו במעצר מינהלי. 35 מהאסירים הפלסטינים היו נשים ו-337 מהם היו ילדים, מהם 39 שגילם פחות מ-16; 773 מהאסירים הפלסטינים היו מעזה. ראו אדאמיר, עדכון רבעוני על אסירים פלסטינים, אפריל 2010, ובצלם, נתונים על פלסטינים במשמורת כוחות הביטחון:

http://www.btselem.org/hebrew/Statistics/Detainees_and_Prisoners.asp

⁴ זו הפרה ברורה של סעיף 12 וסעיף 14 לאמנה נגד עינויים, שלפי הפרשנות של הוועדה נגד עינויים כוללים ערבויות לאי-חזרה. ראו פסקאות 6,8 ל: *Urra Guridi v. Spain*, ניתן לעיין בהחלטה בקישור הבא:

<http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/CATcase.nsf/17c23356d66b13c8c125685e004a9525/aa7b55baee029312c125703400509deb?OpenDocument>

- ⁵ הוועדה נגד עינויים עודדה את ישראל לאשרר את הפרוטוקול (OPCAT) גם במסקנות הסופיות שלה על ישראל מ-2009. ראו *The Committee Against Torture, Concluding Observations on Israel*, CAT/C/ISR/CO/4, 23 June 2009, para. 35.
- ⁶ ראו הדו"ח השנתי שני של תת-הוועדה למניעת עינויים והתעללות או עונש אכזרי, לא אנושי או משפיל אחר, 7 באפריל 2009, פסקה 22. ניתן לעיין בכתובת: <http://www.unhcr.org/refworld/category.REFERENCE.CAT...49f57b452.0.html>
- ⁷ מדינות החתומות על האמנה יכולות להתנגד לביקור של תת-הוועדה רק בנסיבות מסוימות, וגם בהן אפשר רק לדחות את הביקורים, אבל לא למנוע אותם.
- ⁸ בסעיף 1 לאמנה האירופית למניעת עינויים, יחס בלתי אנושי וענישה אכזרית נכתב, "הוועדה, באמצעות ביקורים, תבחן את היחס לבני אדם שחירותם נשללה מהם מתוך תפישה הפועלת לחיזוק, במקרה הצורך, של ההגנה על בני אדם כאלה מפני עינויים ומפני יחס או עונש לא אנושיים או משפילים". האמנה אושררה על ידי מועצת אירופה.
- ⁹ ראו הדו"ח השנתי הראשון של תת-הוועדה למניעת עינויים ועונש אכזרי, לא אנושי או משפיל אחר, 14 במאי 2008. זמין לעיין ב: http://www.apt.ch/region/unlegal/SPTAR1_en.pdf.
- ¹⁰ Inter-American Institute of Human Rights, Optional Protocol to the United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman, or Degrading Treatment or Punishment: A Manual for Prevention, 2005, pp. 27-28. Available at: http://www.apt.ch/component/option.com_docman/task.doc_view/gid.42/Itemid.59/lang.en/
- ¹¹ ראו, לדוגמה, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, *מתחת לכל ביקורת*, דצמבר 2009. זמין לעיין בכתובת http://www.stoptorture.org.il/files/Report_web_HEB.pdf. ביוני 2009 הוועדה נגד עינויים השלימה את הדו"ח התקופתי הרביעי שלה על ישראל ושהה והעלתה חששות בנוגע לעינויים באתרי מעצר. ראו *the Committee Against Torture, Concluding Observations on Israel*, CAT/C/ISR/CO/4, 23 June 2009. זמין לעיין בכתובת <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/431/65/PDF/G0943165.pdf?OpenElement>
- ¹² ראו: בג"ץ 5100/94 *הוועד הציבורי נגד עינויים נ' מדינת ישראל*, נ"ג (4), 817 (1999). בדיון הציבורי על עינויים בישראל היו שני ציוני דרך משמעותיים – דו"ח ועדת לנדוי (1987) ופסיקת בג"ץ מ-1999. לפי דו"ח ועדת לנדוי, שבדקה את שיטות העינויים שנקט השב"כ, מותר להפעיל "לחץ פיסי מתון" בחקירה של חשודים בעבירות ביטחון. ב-1999 הפך בג"ץ הנחיה זו ופסק נגד שימוש בעינויים. בג"ץ קבע כי לשב"כ לא היתה הסמכות המשפטית לנקוט בחקירות אמצעים פסיים הגורמים סבל, שאינם "סבירים והוגנים" ושגורמים סבל לעצור.
- ¹³ *The Committee Against Torture, Concluding Observations on Israel*, CAT/C/ISR/CO/4, 23 June 2009, para. 13.
- ¹⁴ שם, פסקה 14.
- ¹⁵ Israel's Third Periodic Report to the UN Human Rights Committee, CCPR/C/ISR/3, 21 November 2008, para. 206. Available at: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/455/90/PDF/G0845590.pdf?OpenElement>
- ¹⁶ ראו: הוועד הציבורי נגד עינויים "מתחת לכל ביקורת: העדר חקירה וענישה של עינויים והתעללות בחקירות שב"כ", דצמבר, 2009. ניתן לעיין בדו"ח בקישור: http://www.stoptorture.org.il/files/Report_web_HEB.pdf; ראו גם פניית הוועד נגד עינויים מיום 9.03.10 בשם 6 ארגוני זכויות אדם כנגד מדיניות החסינות מענישה ודרישה לפתיחה בחקירה פלילית בכל מקרה של תלונה המעוררת חשד לעינויים.
- ¹⁷ לפי סעיף 3 לחוק סדר הדין הפלילי (עצור החשוד בעבירות ביטחון) (הוראת שעה), התשס"ו-2006.
- ¹⁸ לפי סעיף 30 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.
- ¹⁹ לפי סעיף 35 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.
- ²⁰ לפי סעיף 34 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996.
- ²¹ סעיף 17 לחוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) (תיקון מס' 4), התשס"ח-2008. בעקבות חקיקת החוק ב-2002, הוארך תוקפו בארבע שנים ב-16 ביוני 2008.
- ²² *The Committee Against Torture, Concluding Observations on Israel*, CAT/C/ISR/CO/4, 23 June 2009, paras. 15 and 16.
- ²³ ראו *the United Against Torture (UAT) Coalition, Alternative Report for Consideration Regarding Israel's Fourth Periodic Report to the UN Committee Against Torture (CAT), September 2008 and Supplementary Reports for Consideration Regarding Israel's Fourth Periodic Report to the UN Committee Against Torture (CAT), April 2009*: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/cats42.htm>
- ²⁴ למידע נוסף, ראו המוקד להגנת הפרט ובצלם: "משטר החקירות של השב"כ, התעללות כשגרה", בתוך *בתכלית האיסור – עינוי עצירים פלסטינים והתעללות בהם על ידי כוחות הביטחון של ישראל*, מאי 2007. <http://www.hamoked.org.il/items/13100.pdf>

²⁵ מבקרים רשמיים רשאים להיכנס לבתי הכלא בכל עת (אלא אם כן חלות נסיבות זמניות מיוחדות) ולבדוק את מצב העניינים, את הטיפול באסירים, את הניהול וכו'. בביקורים אלה, האסירים יכולים לשטוח את תלונותיהם לפני המבקרים ובין השאר הם יכולים לתאר באוזניהם עוולות הקשורים לשימוש בכוח. הנחיה של היועץ המשפטי לממשלה (מס' 4.12.1201, מאי 1975, עודכנה ב-1 בספטמבר 2002) הרחיבה את תחולת התקנה המאפשרת ביקורים והחילה אותה גם על מתקני מעצר ותאי מעצר בתחנות משטרה. ראו

http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/CAT.C.ISR.4_en.pdf
²⁶ פקודת נציבות מס' 3.04.00 ראו <http://www.ips.gov.il/NR/rdonlyres/0DBB15A5-53C4-444D-9C51-148A8069D581/0/0>

²⁷ ב-28 באוקטובר 2009 שלחו רופאים לזכויות אדם – ישראל, האגודה לזכויות האזרח בישראל והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל מכתב קדם-בג"ץ לשר המשפטים ולראש הממשלה. שלושת הארגונים ביקשו להתיר לנציגים מהסניגוריה הציבורית לבקר במתקני המעצר של השב"כ. ב-21 בינואר 2010 השיב משרד המשפטים, באמצעות עו"ד שי ניצן, כי ביקורת חיצונית למתקני הכליאה תיערך אך ורק בידי מבקרים רשמיים שהם עו"ד ממחלקת בג"צים ופרקליטות המדינה.

²⁸ ראו: <http://www2.ohchr.org/english/issues/torture/rapporteur/visits.htm>